

Plan for naturmangfold 2026-2036

Planbeskrivelse og handlingsplan

Offentlig ettersyn og høring av planforslag

Høringsperiode: 27. januar – 10. mars 2026

Høringsinnspill merkes «24/183 innspill til kommunedelplan for naturmangfold» og sendes til postmottak@lebesby.kommune.no

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1. Prosess og medvirkning.....	1
1.2. Overordnede føringer	2
2. Hva er naturmangfold	4
2.1. Økosystemtjenester	4
3. Naturmangfold i Lebesby.....	6
3.1. Tilstand i vannforekomster	7
3.2. Friluftslivsområder.....	8
4. Utfordringer og trusler mot naturmangfold.....	10
4.1. Endret arealbruk	10
4.2. Forurensning	11
4.3. Klimaendringer	11
4.4. Fremmede arter	13
4.5. Overhøsting.....	14
5. Handlingsplan for naturmangfold.....	16
Vedlegg I Innspill til planprogram.....	17

1. Innledning

Dette er Lebesby kommunes første plan for naturmangfold. Planen er utarbeidet med støtte fra Miljødirektoratets tilskuddsordning for å ivareta naturmangfold i kommuneplanleggingen.

Lebesby kommune er landets åttende største landkommune med 3461 km², og landets fjerde største kommune når sjøarealer regnes med (5729 km²). Kommunen har store naturressurser som vi har nytt godt av og høstet av i alle tider, i form av fiske, jordbruk, akvakultur, utmarksbeite, reindrift, reiseliv, kraftproduksjon, jakt, sanking og rekreasjon.

Det er gjort få kartlegginger av naturmangfold i kommunen. De som finnes, er ofte av eldre dato og utført etter gamle kartleggingsstandarder. Andre er av nyere dato, men er ikke registrert i offentlige kartverktøy og kunnskapsbaser som Naturbase og Artsdatabanken. Felles for mange av dem er at de dekker et begrenset geografisk område og er utført i forbindelse med konkrete utbyggingsprosjekter av varierende størrelse. I arbeidet med denne planen har vi gjort litteratursøk og skrivebordsstudier for å identifisere og samle det som er gjort av naturmangfoldkartlegginger opp gjennom årene.

Formålet med planarbeidet har vært å få oversikt over kunnskapen som finnes i dag om naturmangfold i kommunen. Mer systematisk kunnskap bidrar til et bedre beslutningsgrunnlag, spesielt i planprosesser og utbyggingssaker. Ved å samle det vi har, synliggjør vi også hvor vi har kunnskapshull. Å sette søkelys på naturmangfold i Lebesby kan bidra til større oppmerksomhet og bevissthet rundt naturverdiene i kommunen, og verdien av natur generelt, både blant innbyggere, politikere og administrasjon. Kunnskap om naturmangfold handler også om å være bevisst på hva som utfordrer naturmangfoldet, og hvilke virkemidler som kan tas i bruk for å ivareta det.

Det er ikke gjort nye kartlegginger i forbindelse med planarbeidet. Parallelt med planarbeidet pågår det imidlertid naturmangfoldkartlegginger på fire ulike arealer i forbindelse med utredning av vindkraft. Noe er ferdigstilt og registrert i Naturbase, mens noe planlegges utført neste barmarksesong.

Sállir Natur AS har bistått Lebesby kommune i planarbeidet, gjennom faglige vurderinger av eksisterende materiale, overordnede vurderinger basert på flyfoto og utarbeidelse av rapport med kunnskapsgrunnlag og forslag til mulige tiltak.

Plan for naturmangfold for Lebesby kommune består av rapporten utarbeidet av Sállir, *Naturmangfold i Lebesby kommune* (rapport 55:2025), samt dette dokumentet, som inneholder beskrivelse av planprosess, trusler mot naturmangfold og handlingsplan.

1.1. Prosess og medvirkning

Oppstart ble varslet og planprogram lagt på høring i oktober 2024. Vi fikk mange nyttige innspill, både fra myndigheter og privatpersoner. Disse er oppsummert i vedlegg. Det har ikke vært mulig å følge opp alle forslag til tiltak i planen, men Sállir har gått gjennom og vurdert innspillene. Disse vurderingene kommer frem i rapporten. Det er behov for mer kunnskap og informasjon for å kunne vurdere/prioritere hvilke konkrete tiltak som er mest nødvendig, både i et naturmangfold- og kost/nytte-perspektiv.

I høringsperioden av planforslaget planlegges bygdemøter, der planforslaget med vurderinger, beskrivelser og handlingsplan vil bli lagt fram for diskusjon.

1.2. Overordnede føringer

Det er en forventning at kommuner innlemmer FN's bærekraftsmål i sin planlegging. Flere av bærekraftsmålene som inngår i den miljømessige dimensjonen er relevante for dette planarbeidet, men også andre av målene har relevans.

Kilde: Azote Images for Stockholm Resilience Centre

Konvensjonen om biologisk mangfold er et overordnet internasjonalt rammeverk for bevaring av naturmangfold, som setter grunnleggende prinsipper og mål for den globale innsatsen for bevaring og bærekraftig bruk av biologiske ressurser. Naturavtalen fra 2022 følger opp konvensjonen om biologisk mangfold, og er en handlingsplan som spesifiserer mål og tiltak som skal iverksettes innen 2030.

Flere lover, forskrifter og planretningslinjer har relevans for ivaretagelse av natur, deriblant disse:

- Naturmangfoldloven regulerer bærekraftig bruk og vern av naturen.
- Forurensningslovens formål er vern mot forurensning, reduksjon og forsvarlig håndtering av avfall, og beskyttelse av miljø og naturens evne til produksjon og selvfornyelse.
- Vannressursloven og vannforskriften (som følger opp EUs vanddirektiv) har til hensikt å sikre en forsvarlig vannforvaltning.
- Plan- og bygningsloven, statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet og statlige planretningslinjer for klima og energi legger føringer for ivaretagelse av naturmangfold i planlegging

Høsten 2024 la regjeringen frem stortingsmelding 35 om bærekraftig bruk og bevaring av natur, som skal være Norges handlingsplan for naturmangfold og som følger opp naturavtalen. Meldinga beskriver hva Norges bidrag skal være knyttet til de 23 målene i naturavtalen. Blant annet dreier det seg om å begrense nedbygging av natur og tap av særlig viktige naturarealer, naturrestaurering, forbedre utviklingen for truede arter og naturtyper og minimere påvirkning av klimaendringer på naturmangfold.

I *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027* presenterer regjeringen blant annet forventninger som omhandler miljø, klima og naturmangfold. Viktige

tema som nevnes er kartlegging og sikring av viktig naturmangfold og langsiktige arealvurderinger for å redusere naturtap.

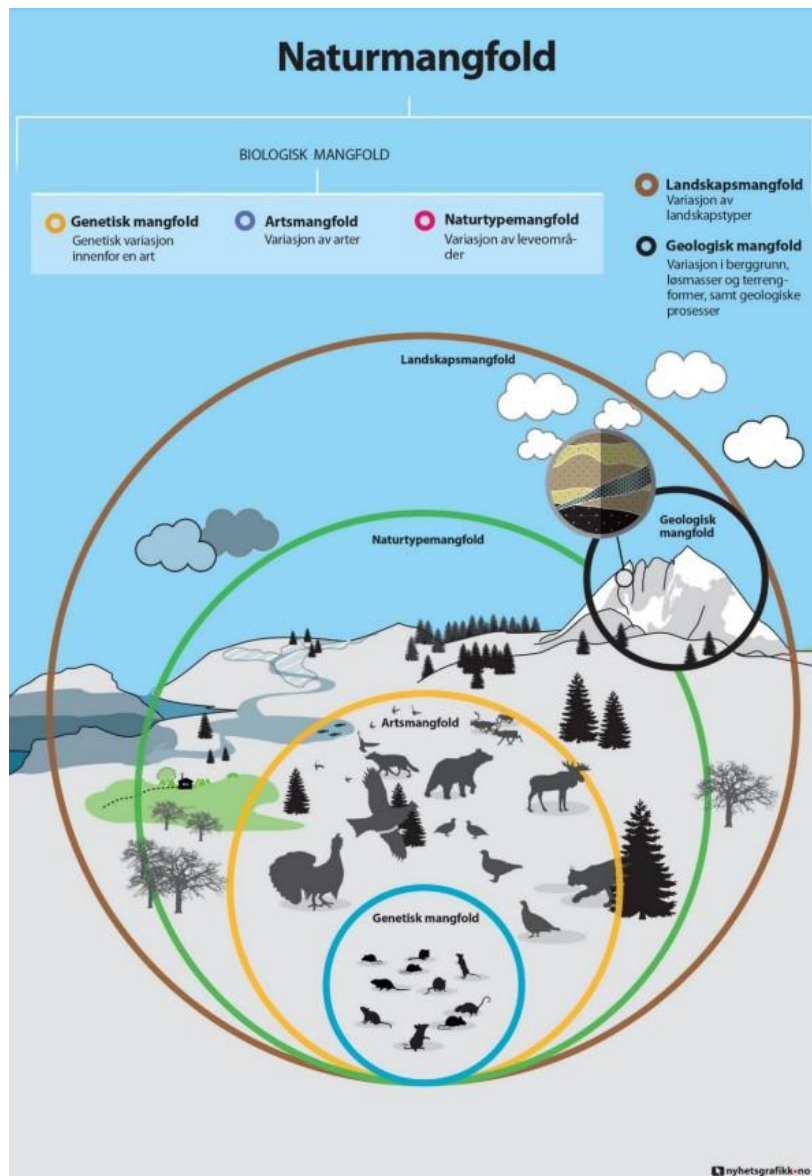
Kommuneplanens samfunnsdel legger kommunale føringer for samfunnsutviklingen. Hensynet til klima, miljø og bærekraft skal alltid være i fokus. Vi ønsker at innbyggere og næringsliv skal kunne bruke og høste av naturen, på en bærekraftig måte. Samfunnsdelens hovedmål lyder som følger:

Lebesby kommune bygger og ivaretar attraktive samfunn med næringsvirksomhet og utvikling på naturens og klimaets premisser.

Arealstrategien i samfunnsdelen inneholder også flere relevante punkter med betydning for ivaretagelse av natur.

2. Hva er naturmangfold

Naturmangfold er **mangfoldet av levende organismer og leveområdene deres**. I naturmangfoldloven § 3, bokstav i, er naturmangfold definert som *biologisk mangfold*, *landskapsmessig mangfold* og *geologisk mangfold*, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning.

Biologisk mangfold handler om artenes mangfold, det genetiske mangfoldet innenfor hver art og leveområder (naturtyper).

Landskapsmessig mangfold handler om landskapstyper med felles innhold, form og sammensetning. De tre hovedtypegruppene er marine landskap, kystlandskap og innlandskapslandskap, som videre er delt inn i hovedtyper og grunntyper.

Geologisk mangfold handler om variasjoner i berggrunnen – mineraler, løsmasser, landformer og geologiske prosesser.

Disse utgjør et hierarki, der geologisk og landskapsmessig mangfold utgjør grunnlaget for det biologiske mangfoldet.

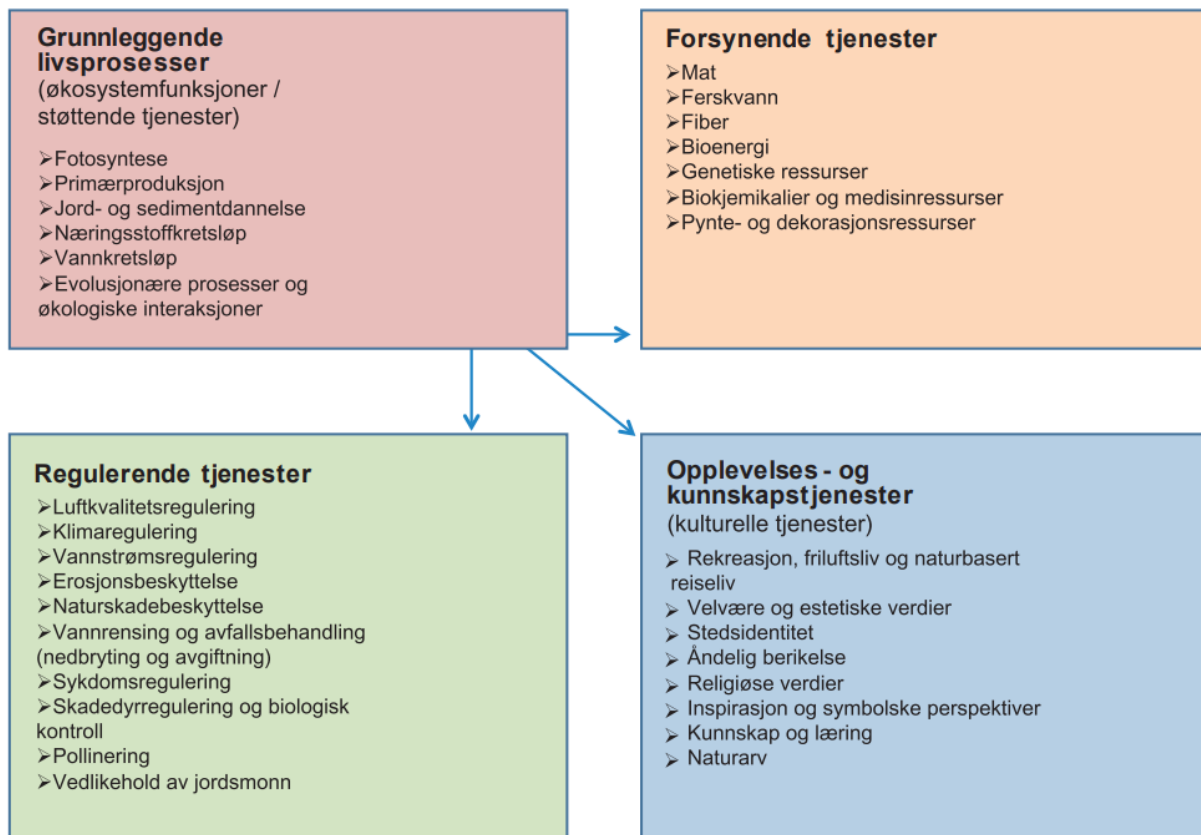
Kilde: Meld.St. 14 (2015-2016) Natur for livet

2.1. Økosystemtjenester

Begrepet økosystemtjenester er et samlebegrep for alle de ulike godene som naturen gir oss. I dette perspektivet tar man utgangspunkt i naturens nytteverdi og beskriver hvordan naturens ulike bestanddeler er med på å oppfylle grunnleggende menneskelige behov. Å synliggjøre disse naturgodene og sammenhengene i naturen og mellom natur og menneske kan bidra til å øke forståelsen for hvorfor det er så viktig å ta vare på naturmangfoldet.

Økosystemtjenester kan deles i fire hovedkategorier: forsynende, regulerende, kulturelle og støttende. Figuren under oppsummerer hva som ligger i de ulike kategoriene.

Figur 2-1 Hovedkategorier av økosystemtjenester

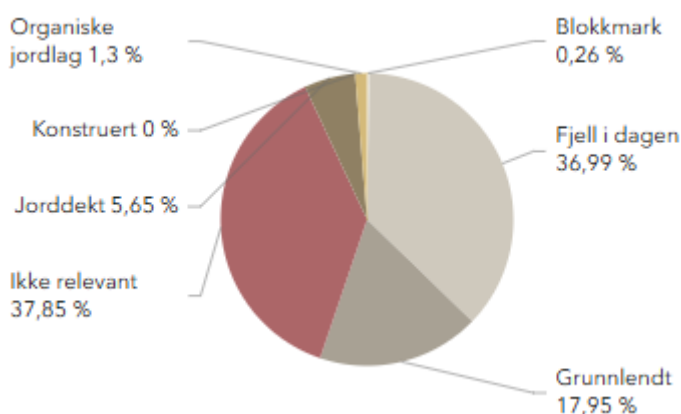
Kilde: NOU 2013:10. Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester.

3. Naturmangfold i Lebesby

Dette kapitlet gir en generell introduksjon til natur i Lebesby kommune. En mer detaljert gjennomgang av naturmangfold er presentert i rapporten fra Sállir. I rapporten gis en nærmere beskrivelse av naturverdier på land (kapittel 2), i limniske (ferskvanns-) miljø (kapittel 3) og i marine miljø (kapittel 4).

Landskap og natur i Lebesby kommune varierer stort. Sørlige deler av kommunen preges av store, øde og vegetasjonsfattige høyfjellsområder med blokkmark. Fjellområdet Gaissene og områdene rundt utgjør et av Norges største villmarksområder. I 2025 utropte Kartverket området Vuonjalrášša til Norges mest øde fastlandspunkt. Dette er det området på fastlandet som ligger lengst unna (14,5 km) menneskeskapt infrastruktur. Sørlige deler av kommunen er leveområder for dyr som gaupe, fjellrev og jerv.

Figur 3-1 Grunnforhold i Lebesby kommune

Kilde: Figur fra Finnmark fylkeskommunes arealregnskap 2025. I kategorien «ikke relevant» inngår hav, ferskvann, samferdsel, bebygde områder og bre

Berggrunnen varierer med hovedsakelig harde bergarter i de sørlige og nordlige delene av kommunen, mens det i de indre delene av Laksefjorden er bergarter som dolomitt som skaper svært kalkrike forhold. I disse områdene finnes frodige skoger og artsrik fjellnatur. I underkant av 10 prosent av kommunens areal er registrert som skog¹, hovedsakelig i indre deler av Laksefjord og rundt Veidnes, men det finnes også spredte forekomster i lunere dalfører på Nordkinnhalvøya. Bjørkeskogen i Oksevågdalen på Nordkinnhalvøya regnes som verdens nordligste forekomst og har status som naturreservat.

I utløpssonen fra de større elvene finnes det elvedeltaer som er viktige for fuglelivet, for eksempel i Lille Porsangen og våtmarksområder rundt Veidnes, utløpet av Storelva og områdene rundt Kunes, samt Adamsfjord, som også er vernet som naturreservat. Lille Porsangen har tidligere blitt foreslått vernet, og er beskrevet som det viktigste hekkeområdet for vadefugl i Laksefjorden. Det er i skrivende stund uklart hvor verneprosessen står, og hvorvidt det fortsatt er et aktuelt område for vern.

Lengst nord preges Lebesby kommune av værhard kyst og relativt sparsom vegetasjon, selv om det også her finnes lunere og frodigere viker, fjorder og dalfører. Det finnes spor etter tidligere

¹ Jf. arealregnskap utarbeidet av Finnmark fylkeskommune: [Arealregnskap Lebesby 2025](#)

bosettinger i mange fjorder og viker langs kysten i Laksefjorden og på Nordkinnhalvøya, tegn på den betydningen ressursene i havet har hatt for menneskene her til alle tider. Ofte ble det drevet kombinasjonsdrift av fiske og jordbruk. I rapporten fra Sállir omtales særtrekk ved slåttemarkene i skrinne kystområder i nord. Her ble torv blandet med tang, tare og gjødsel fra husdyr, inntil husene. Dette skiller seg tydelig fra andre områder av landet, og gjør slike områder økologisk interessante.

Knapt 2 prosent av landarealet i kommunen består av myr. Flere områder ble omtalt i innspill til planprogrammet, med tanke på kartlegging, vurdering og eventuelt restaurering. Et vellykket eksempel på gjennomført myrrestaurering er Veidnesmyra. Lokale ildsjeler tok initiativ til å restaurere våtmarksområdet midt i bygda, som i tråd med nasjonale føringer på 1950-tallet ble grøftet for å lage nytt jordbruksareal. Ifølge innbyggere på Veidnes ser de at både fugl og fisk vender tilbake til våtmarksområdet etter restaureringen.

Figur 3-2 Veidnesmyra, før og etter restaurering

Foto: Google Street View (venstre bilde) og Lebesby kommune.

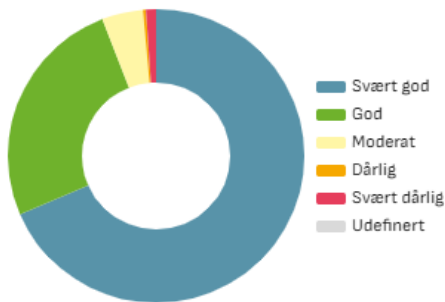
Vi er kjent med at koordinator for vannområde Midt-Finnmark nylig har sendt søknad til Miljødirektoratet om restaurering av myr i Veidnesområdet. Her er det muligheter for kommunen å kople seg tettere på arbeidet som gjøres av vannområdet.

3.1. Tilstand i vannforekomster

For å sikre god økologisk og kjemisk vannkvalitet i overflatevann setter EUs rammedirektiv for vann krav til forvaltning av vannforekomster gjennom Vannforskriften. Miljømålet, slik det framkommer i Vannforskriftens § 4, er at vannforekomster skal ha minst «god» økologisk og kjemisk tilstand.

Figur 3-3 viser økologisk tilstand i vannforekomster i vannområde Laksefjorden/ Nordkinnhalvøya. 94 prosent av vannforekomstene er registrert med tilstand «god» og «svært god».

Figur 3-3 Økologisk tilstand, naturlige vannforekomster i Laksefjorden/Nordkinnhalvøya

Kilde: Vann-Nett (juli 2024)

Fire forekomster er registrert med svært dårlig økologisk tilstand:

- Lille Porsangerelva
- Veidneselva/Ráhkojohka
- Storelva/Luoppaljøhka-nedre
- Stuorrajohka

I Lille Porsangerelva er det pukkellaks som er årsaken til tilstandsklassifiseringen. Det samme gjelder for de andre vannforekomstene, der genetisk effekt fra rømt oppdrettsfisk også er identifisert som en viktig påvirkning.

8 forekomster i Lebesby har fått tilstand «moderat»². Sentrale påvirkningsfaktorer varierer fra introduserte arter (kongekrabbe) i Kjøllefjorden til avrenning fra jordbruk, vandringshindre og fysiske barrierer ifm. vannforsyningskilder.

3.2. Friluftslivsområder

Rapporten utarbeidet av Sállir gir en fyldig beskrivelse av naturverdier slik de framkommer i offentlige databaser og kartverktøy, herunder hvordan ulike naturtyper er verdsatt.

Naturområder kan imidlertid også ha lokal verdi som friluftslivsområder, uavhengig av om disse er verdsatt etter nasjonale standarder. For noen år siden gjorde kommunen en kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i kommunen. Formålet er å synliggjøre, kartfeste og beskrive friluftslivsområder som er viktige for lokalbefolkningen. Dette kan så brukes som grunnlag når kommunen saksbehandler arealplaner og -saker. Denne kartleggingen er under bearbeiding, i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel. Tilbakemeldingen fra innbyggere er at dagens kartlegging er mangelfull og at flere områder, spesielt nær bygdene, bør markeres i kartet.

² Vannforekomst med tilstand «dårlig» ligger ikke i Lebesby kommune.

Figur 3-4 Kartlagte friluftslivsområder i Lebesby kommune. Jo mørkere farge, jo viktigere er området vurdert til å være. Kartene er under revisjon.

Nærhet til natur er en av de fremste kvalitetene ved å bo i Lebesby. Folk går tur, fisker, plukker sopp og bær, jakter, og kjører scooter. I vår del av landet anses scooterkjøring som friluftsliv.

Nærturterreng er særlig viktig for innbyggernes trivsel og helse. Det har over en periode blitt jobbet mer målrettet med å legge til rette for å komme seg ut i naturen. Det jobbes godt i lokale foreninger med aktiviteter og merking av turstier. Gjennom initiativet Perletur i regi av Finnmark Friluftsråd og kommunen motiveres folk til å komme seg ut på tur i nærområdet og samle turperler.

Betydningen av nærturområder fremheves også i arealstrategien i kommuneplanens samfunnsdel, punkt 7: Viktig nærturterreng og friluftslivsområder skal skjermes for utbygging.

4. utfordringer og trusler mot naturmangfold

De største truslene mot naturmangfold er arealendringer, klimaendringer, forurensning, spredning av fremmedarter og overhøsting. Et viktig grep for å gjøre noe med truslene, er å øke kunnskapen og bevisstheten rundt betydningen av å opprettholde naturmangfold og balansen i naturen.

Lebesby er en kystkommune, og særlig naturressursene i havet er grunnlaget for bosettingen her. Opp gjennom tidene har overbeskatning og svingninger i fiskeribestandene, introduksjon av kongekrabbe og etablering av oppdrett, for å nevne noe, utfordret balansen og mangfoldet i naturen. Dette har gitt både utfordringer og nye muligheter. Klimaendringer fører med seg nye endringer som krever tilpasning, og som kan føre til varige endringer i naturmangfoldet.

4.1. Endret arealbruk

Den største årsaken til tap av naturmangfold, er arealendringer. Det er vanskelig å unngå arealbeslag dersom man ønsker å legge til rette for aktivitet og utvikling. I slike tilfeller er kunnskap om naturmangfold særlig viktig.

Det aller meste av arealet i Lebesby kommune har formål LNFR (landbruk, natur, friluftsliv og reindrift), som tillater svært lite inngrep. Samtidig opplever kommunen en voldsom interesse fra utbyggere av vindkraft, med sju prosjektinitiativer under behandling hos NVE. Med unntak av fornyelse av Kjøllefjord vindpark, planlegges alle i uberørte LNFR-områder. Alle sju vil ikke bli realisert, og flere har overlappende areal. I motsetning til lenger sør i landet, der vindparker bygges i for eksempel skog, er de aktuelle arealene i Lebesby alle på fjellgrunn. Det betyr ikke at det ikke kan finnes viktig naturmangfold i områdene, og det pågår kartleggingsarbeid i de aktuelle områdene. Noe er ferdig og er registrert i nasjonale kartverktøy, og noe ventes lagt inn i løpet av 2026.

I kystsona er det først og fremst akvakultur det har vært strid om. Oppdrett stod sentralt da kommuneplanens arealdel ble revidert i 2018, og areal tilgjengelig for akvakultur ble kraftig redusert. Motforestillingene mot akvakultur dreier seg særlig om påvirkning fra utslipp, luseproblematikk og rømning. I noen tilfeller er det også konflikt opp mot fiskeriinteresser, både i form av arealbeslag og påvirkning på villfisk. I andre tilfeller er det påvirkningen på hytte- og friluftsliv som trekkes frem. I Sállirs rapport omtales tilstanden i flere anadrome vassdrag og påvirkning fra akvakultur blant annet i kapittel 3.3.2.

Det fremste virkemidlet kommunen har for å styre arealendringer, er arealplanlegging. I plansammenheng er det stort fokus på naturtap og realistisk planlegging. Flere nye begreper er kommet til de siste årene.

Planvask betegner en prosess der en går systematisk gjennom eksisterende planer, vurderer arealformål opp mot dagens kunnskap om forhold som naturfare, naturmangfold og faktisk utbyggingsbehov. Slik sett «vasker» man planene og tar ut tidligere avsatte arealer som er uegnet/uaktuelt for bygging.

Arealregnskap handler om å få oversikt over hva det reelle utbyggingsbehovet er, hvor mye ledig kapasitet man allerede har i en plan, og slik sett unngå unødige arealendringer.

Arealnøytralitet handler om å balansere arealbruken ved at eventuelt nye byggeområder i en plan kompenseres ved å ta ut tilsvarende areal fra et annet område av planen, eventuelt restaurere tidligere brukte («grå») arealer. Dette er et prinsipp som flere kommuner har vedtatt å jobbe etter. Samtidig har det vist seg at det i praksis kan være vanskelig å leve opp til.

Naturregnskap betyr at man lager en systematisk og oppdatert informasjon om naturen vi har, hvor mye som er bygd ut, og hvor mye natur som er igjen. Det handler også om å kartlegge hvilken tilstand naturen er i, og hvilke økosystemtjenester naturen gir oss.

4.2. Forurensning

Forurensning regnes som den nest største årsaken til tap av naturmangfold.

Som nevnt under kapittel 4.1, skaper utslipp og forurensning fra akvakultur bekymring. Mange ønsker lukkede anlegg for å minimere påvirkningen på miljøet rundt anlegget. Andre er bekymret for at villfisk spiser fôrrester. Men selv lukkede anlegg, eller anlegg på land, er ingen garanti mot uforutsette hendelser. I 2024 ble det oppdaget at det hadde lekket 35 millioner plastkuler fra Griegs anlegg i Landersfjord og ut i Laksefjorden. Grieg fikk pålegg fra Statsforvalteren om å rydde opp, og har satt i gang et omfattende arbeid for å rydde fjæreamrådene som er berørt.

Marin forsøpling er generelt en stor utfordring i Lebesby. Det arrangeres lokale ryddedugnader, det er gjort storstilte oppryddinger av aktører som In the Same Boat, Forsvaret og Naturtjenester i Nord. Mye kommer langveis fra, men også mer lokale kilder bidrar til forsøplingen. Ifølge In the Same Boat stammer 85 prosent av havsøppelet i Nord-Norge fra fiskeri og havbruk.

I regi av Miljødirektoratet overvåkes strandsøppel på 15 strender rundt i landet. En av strendene er Mannskardvika utenfor Lebesby. Her er det ikke lov å plukke søppel på eget initiativ. Naturtjenester i Nord har ansvar for å følge opp strendene i Finnmark, og i prosjektet skal man kartlegge hva som kommer hit og hvor det kommer fra.

Andre kilder til forurensning kan være forurenset grunn (eks. nedlagte avfallsplasser), avrenning fra bebyggelse og jordbruk, og avløpsvann som renner urensset i sjø. I vannforvaltningsplanen 2022-2027 for vannområde Laksefjorden og Nordkinnhalvøya foreslås flere tiltak for å begrense forurensning:

- Problemkartlegging Prestvannet i Lebesby: undersøke avrenning fra spredt bebyggelse og jordbruk (ukjent grad av påvirkning)
- Kartlegging av spredt avløp og inspeksjon av private septikkummer ved Veidnes (ukjent grad av påvirkning)

I tillegg bemerker Sállir at det i en miljørapport utarbeidet i forbindelse med utbedring av bruer i Lebesbyområdet³, henvises til et område i Storelva der det er tegn til forurensning fra en kulvert.

4.3. Klimaendringer

Klimaendringer påvirker naturmangfold både på land og i sjø.

³ Kristiansen, Gunnar (2023) Kartlegging av naturtyper og vegetasjon ved Storelva, Oldervikelva og Storvikelva i Lebesby kommune, Finnmark. Rapport fra Natur og samfunn.

Varmere hav kan medføre endrede vandringsmønstre og artssammensetning. Dette kan tenkes å gi muligheter i form av høsting av nye arter, men også at opprinnelige arter fortrenses. Samtidig kan endringer i vandringsmønster tvinge den lokale fiskeflåten lenger ut på fiskefeltene, med den økte risikoen dette innebærer. Villere vær kan også føre til flere perioder med landligge.

Stigende havtemperatur kan også føre til algeoppblomstring og nye organismer. De siste årene har havbruksnæringen i nord opplevd angrep fra giftig perlesnormanet, som forårsaker smertefull fiskedød og skade på utstyr. Enn så lenge har oppdrettsaktøren i Laksefjorden vært forskånet for slike angrep her, men noen av Salmars anlegg lenger sør har blitt rammet, noe som medførte at store mengder fisk måtte destrueres.

Oppblomstring av alger og mikroorganismer kan også bli en større utfordring i ferskvann, inkludert drikkevannskilder. Dette er allerede en problemstilling sør i landet.

På land, i bjørkeskog, ser man at klimaendringer forsterker utbrudd av bjørkemålere i nord. Mildere vintre gjør at arten sprer seg nordover og angriper løvet på bjørketrær. Dersom disse angrepene skjer over flere år, dør trærne, noe som endrer økosystemet i området. Mange steder i Finnmark kan man se store felt med død bjørkeskog, der kun sorte stammer står igjen.

En annen følge av varmere klima, er økt gjengroing. Gjengroing kan både være en følge av klimaendringer, men også av samfunnsutvikling og endret arealbruk. Et eksempel er forlatte bruk og slåttemark langs Laksefjorden som gror igjen. Men også i fjellet øker vegetasjonen. Sállir omtaler i rapporten hvordan naturtyper i fjell nå har havnet på rødlista i Norge. Hovedårsaken til dette er varmere klima og at tregrensa flyttes oppover.

De siste årene har det vært store utbrudd av fugleinfluenza, spesielt i nord. I Lebesby kommune er Sværholtklubben naturreservat vernet for å ivareta et viktig fuglefjell og naturen rundt. Området var i sin tid en av de største hekkekoloniene med krykkje i fylket. Her ser bestanden ut til å ha gått tilbake, særlig etter fugleinfluenzaepidemiene. Det er også en generell utvikling at krykkjer trekker mer mot bebygde områder enn de gjorde tidligere, med de utfordringer det fører med seg. Ved museet Foldalbruket i Kjøllefjord har man de siste årene opplevd økt trykk fra krykkjer som hekker på verneverdige bygg og fører til bygningskade. Her er man i gang med et prosjekt for å få flyttet kolonien til en installasjon/krykkjehotell utenfor museumsområdet. Hva som forårsaker endringer i krykkjens atferd og bestand kan være flere faktorer. Den viktigste årsaken er matmangel, som følge av klimaendringer og overfiske. Videre mener forskere at økt bestand av havørn kan spille inn⁴.

Det meste av kommunen er beiteområder for tamrein. Fire reinbeitedistrikt har sommerbeite i kommunen. Effekten av klimatiske endringer påvirker reindriften, og særlig er det vinterbeitet som har blitt utfordrende. Når temperaturen varierer mellom pluss- og minusgrader, fryser marka til med is, noe som gjør det umulig for reinen å grave frem mat. Resultatet er at reinen i perioder må fôres. Noen år har reinen blitt flyttet ut på sommerbeite tidligere enn normalt, dersom forholdene på kysten er bedre enn i vinterbeiteområdene. Ett av reinbeitedistriktene (RBD 14) har nå helårsbeite på vestsiden av Laksefjorden.

I notatet Hovedutfordringer vannområde Laksefjorden og Nordkinnhalvøya omtales klimakonsekvenser som kan bli en utfordring i vannforekomster i kommunen fremover:

Lengre perioder med varmt og tørt vær kan i fremtiden føre til at det i perioder blir mindre vannføring i elvene. Dette kan føre til dårligere miljøtilstand i elvene, og dårligere forhold for blant

⁴ [Åtte av ti hekkende krykkjer har forsvunnet fra norske fuglefjell. Havørn får deler av skylda](#)

annet fisken som bor der. Det forventes også flere og større regnflommer. Dette vil gi økt avrenning fra jordbruksområder og bebyggelse, og setter et behov for økt beredskap i forhold til håndtering av overvann.

Atlantisk villaks er nå rødlistet. Årsakene til nedgangen i arten er flere: klimaendringer, fremmedarter som pukkellaks, påvirkning fra lakseoppdrett, forurensning fra jord- og skogbruk og fysiske vandringshindre i vassdrag, for eksempel i forbindelse med damanlegg. Sállir skriver i sin rapport at supplerende kartlegging av tilstanden i anadrome vassdrag i kommunen kan bidra til å forbedre kunnskapen om hvordan det står til med villaks, ørret og røye i Lebesby.

4.4. Fremmede arter

En fremmedart er en art som spres utover sitt naturlige leveområde, som følge av menneskelig aktivitet. Et av de fremste eksemplene i Lebesby, og Finnmark, er kongekrabben. Kamtsjatka-krabben hører, som navnet tilsier, til i en helt annen del av verden. Arten ble satt ut i Murmanskfjorden på 1960- og 70- tallet, med det formål å bli en matkilde for befolkningen⁵. Siden har den spredt seg vestover, langs Finnmarkskysten og videre til Troms.

Kongekrabben er et eksempel på hvordan en introdusert art kan bli en ressurs. Den bidrar til verdiskapning langs kysten, betydelige inntekter for fiskere og betraktes som en eksklusiv delikatesse. Samtidig påvirker den økosystem på havbunnen. Krabben beskrives som altetende, blant annet beiter den på børstemark, muslinger og kråkeboller.

I 2019 fikk Lebesby kommune utført en miljøkartlegging i Laksefjorden. Konklusjonen var at vannkvalitet og biodiversitet var god, uten åpenbare tegn til forurensning eller organisk belastning på de undersøkte lokalitetene. Bunndyrsanalyser viste imidlertid tegn på påvirkning fra kongekrabbe. Samtidig pekte forskerne på at dette var vanskelig å fastslå, så lenge man ikke har kunnskap om hvordan artssammensetningen på bunnen var før kongekrabbens inntog.

En annen fremmedart i havet, er pukkellaksen, eller stillehavslaks. I likhet med kongekrabben hører den hjemme et helt annet sted, i nordlige deler av Stillehavet. Arten ble introdusert i våre farvann på 1960-tallet på Kolahalvøya. De siste årene har mengden pukkellaks økt kraftig. Arten har en toårig syklus, og annethvert år er derfor «pukkellaksår», med enorme innsig i sjøen og i elver. Pukkellaksen kan fortrenge naturlige laksearter, den kan føre med seg sykdomsorganismer og virus som spres til både villfisk og oppdrettsfisk, og den er kjent for aggressiv atferd mot naturlige arter. I tillegg dør den i elva etter gyting, og i store mengder kan det føre til råtnende fisk og endret økosystem i elvene⁶.

Det gjøres et betydelig arbeid av lokale lag og foreninger når pukkellaksen vandrer opp i elvene. Det forskes blant annet på feller, der pukkellaksen kan tas ut og naturlige laksearter får passere. På Veidnes har Veidnes fiskeforening jobbet i flere sesonger med å ta ut pukkellaks i Lille Porsangerelva. Arbeidet er intenst og fysisk hardt. I tillegg utgjør store mengder fisk et avfallsproblem, herunder også det å frakte fisken fra elva til bilvei. Også i andre elver i kommunen står frivillige på for å ta ut pukkellaks.

⁵ [kongekrabbe – Store norske leksikon](#)

⁶ [Pukkellaks](#)

Figur 4-1 Veidnes fiskeforening med litt av fangsten i 2023

Foto: Veidnes fiskeforening

Det er flere som har tatt til orde for å utnytte pukkellaksen som en ressurs. Så lenge den fanges i sjøen er kvaliteten god, men etter gyting regnes den ikke som god matfisk. I 2023 var Møreforskning i Laksefjorden og gjorde forsøk med pukkellaks som ressurs, og andre forsker på samme tema.

På land finnes det også eksempler på introduserte arter. I fjellsidene på nordsiden av Kjøllefjord ble det plantet barnåltrær på 1960-tallet. Disse har vokst seg store, og selv om ikke de har hatt en voldsom spredning, så er dette en introdusert art. Med varmere klima kan det tenkes at de vil spre seg ytterligere.

På slutten av 1980-tallet ble det, som ledd i et arbeidspraksisprosjekt, plantet 500 furutrær i Oksevågdalen, det vi kjenner som «verdens nordligste bjørkeskog». Med dagens kunnskap fremstår dette som uklokt, og det er ikke kjent i hvilken grad disse furutrærne slo rot. Et mulig tiltak vil være å kartlegge skogen og eventuelt fjerne overlevende furutrær.

De siste årene har artene tromsøpalme og kjempebjørnekjeks begynt å spre seg i større mengder i deler av Kjøllefjord. Artene er voksevillige, sprer seg lett, og fortrenger stedegen vegetasjon. Disse bør fjernes, før problemet blir enda større.

Andre arter som har sin opprinnelse helt andre steder, men som sprer seg i Kjøllefjord, er nye sneglearter som boakjøsnegl. Slike arter har muligens blitt introdusert via kjøpeplanter. De er særlig synlige på sensommeren.

4.5. Overhøsting

Høsting utover naturens bæreevne kan føre til reduksjon eller utrydding av arter, med påfølgende ubalanse i økosystemer som får konsekvenser for andre arter.

Som nevnt innledningsvis, har overbeskatning av fiskebestander satt sitt preg på Laksefjorden. I ett av innspillene i høringen av planprogrammet, pekes det på hvordan det ble fisket for hardt på lokale fiskestammer i indre Laksefjord på 70- og 80-tallet, og hvordan dette har fått konsekvenser for både økosystemer og sjøsamisk kultur i området.

En konsekvens av overbeskatning er økning i kråkebolleforekomster og nedbeiting av tareskog. Tidligere overfiske av rovfisk som steinbit⁷, som spiser kråkeboller, er ansett som hovedårsaken til den voldsomme økningen. Kråkebollene spiser tare, og i store mengder blir hele tareskoger beitet ned. Resultatet blir det som kalles marine ørkener. Når tareskoger forsvinner, forsvinner også viktige leve- og oppvekstområder for fisk.

Hvordan motvirke kråkebollens ødeleggelser?

For å redusere mengden har frivillige dykkere jobbet målrettet i Tromsø-området med å fjerne kråkebollene fra havbunnen for hånd og knuse dem. I et prosjekt er det fjernet over 55 000 kråkeboller fra et relativt lite område i havna. I starten av prosjektet kunne det være så mye som 200 kråkeboller per kvadratmeter⁸. Det jobbes også med å finne løsninger for å utnytte kråkebollene kommersielt, istedenfor å destruere dem.

I Porsangerfjorden har det pågått et forskningsprosjekt siden 2013 med mål å redusere forekomsten av kråkeboller. Prosjektet er etter sigende et av verdens største tiltak for å restaurere tareskog, både i areal (tilsvarende 100 fotballbaner), varighet, og økosystemgevinster⁹. I prosjektet ble ca. 21 millioner kråkeboller fjernet i én operasjon i 2013, ved å bruke brent kalk. Erfaringene fra prosjektet viser at tareskogen var tilbake i løpet av ett år.

I samme prosjekt, og i andre sammenhenger har man sett at også kongekrabben bidrar med å holde kråkebollebestanden nede, slik at tareskogen kommer tilbake. Selv om kongekrabben bidrar, har den som fremmedart andre mindre gunstige effekter på økosystemene i havet, som beskrevet over. En sunn balanse oppnås best gjennom naturlige rovfisk.

I kommuneplanens arealdel har kommunen satt av områder til taredyrking, særlig i indre deler av Laksefjorden. Tiltaket var ikke direkte koplet til nedbeiting fra kråkeboller, men et ønske om å øke tareskogforekomster, skape leveområder for fiskeyngel og andre organismer, og skape en ny næring. Ytterligere en positiv effekt av tareskog er at den binder CO₂, og slik sett er god forvaltning av tareskog også et klimatiltak.

Foreløpig er taredyrking som næring i sin spede begynnelse, og det er så langt ikke etablert taredyrkingsanlegg hos oss.

Innbyggere rapporterer om store mengder kråkeboller i Kifjorden. I tillegg viser kartlegginger gjort av Norconsult på vegne av Kystverket, at kråkeboller dominerer faunaen i områder undersøkt i Kjøllefjorden, og at det er tegn på at tareskogen beites ned. Et mulig tiltak er å kartlegge i hvilken grad områder i vår kommune er rammet, og vurdere om en bør gå i gang med å fjerne kråkeboller. Det bør alltid konfereres med fagekspertise før en gjør større inngrep. Kråkeboller er også mat for andre arter, så det handler om å holde arten i balanse.

⁷ [Overfiske på 1970-tallet var trolig årsak til undervanns-ørken i Midt- og Nord-Norge](#)

⁸ [Sørsjetéen, Tromsø | Har knust 55.928 kråkeboller rett sør for Nerstranda](#)

⁹ [Restaurering forvandlet kråkebolleørken til rik oase | NIVA](#)

5. Handlingsplan for naturmangfold

Sállir beskriver i sin rapport mulige tiltak for naturverdier på land (kapittel 2.2), naturverdier i ferskvann (kapittel 3.3) og marine naturverdier (kapittel 4.4). Når det skal lages en handlingsplan, må en også ta hensyn til kapasitet i kommuneorganisasjonen til å følge opp tiltakene. I mange tilfeller vil det nok også være behov for å hente inn økologisk kompetanse, og da er kommunen avhengig av å hente inn tilskuddsmidler.

Handlingsplan

1. Lebesby kommune skal jobbe for å øke kunnskapen om naturverdier i kommunen.
2. Lebesby kommune skal søke tilskuddsmidler for å få gjennomført tiltak i denne planen.
3. Lebesby kommune skal samarbeide tettere med vannområdekoordinator, med mål om å øke kunnskap om tilstanden i vannforekomster, herunder kartlegging av anadrome vassdrag, og gjennomføre nødvendige tiltak.
4. Lebesby kommune skal jobbe for å få kartlagt myrområder i kommunen, både for å øke kunnskap om naturmangfold og muligheter for restaurering.
5. Lebesby kommune skal jobbe for å få kartlagt sjøarealer og påvirkning fra kråkebollebeiting.
6. Lebesby kommune skal se nærmere på prosessen med mulig vern av Lille Porsangen.
7. Lebesby kommune skal jobbe med skjøtsel i Oksevågdalen naturreservat, herunder kartlegge hvorvidt furutrær plantet på 80-tallet har etablert seg.
8. Lebesby kommune skal støtte strandryddingstiltak.
9. Lebesby kommune skal kartlegge forekomst av tromsøpalme/kjempebjørnekjeks i kommunen, og igangsette tiltak for fjerning.

Vedlegg I Innspill til planprogram

Tema/problemstillinger som bør belyses i planen
Kartlegging av myr - hvilke har størst økologisk verdi, forekomst av drenerte myrer
Restaurering
Trusler mot naturmangfold: Spredning av fremmede/uønskede arter (Tromsøpalme, hundekjeks, nyserot)
Gjengroing
Arealbruk: bevaring/vern - naturstrender - steinur - vandrerleder
Trusler mot naturmangfold/tålegrense for høsting - eggsanking
Som et minimum bør planen innehold: samle eksisterende/kjent kunnskap (kart, databaser, registreringer, lokalkunnskap) Beskrivelse av verdi og betydning av natur/ naturmangfold for økosystemtjenester Naturmangfold med nasjonal, regional, lokal verdi
Trusler mot naturmangfold, med fokus på lokale trusler (utbygging, planlagt arealbruk, forurensning, klimaendringer)
Naturmangfold i tilknytning til kulturmiljø/-landskap
Vannmiljø
Identifisere naturtyper og økosystemer Identifisere truede arter og levemiljøer
Grønn infrastruktur i tettbygde områder
Drikkevannshensyn Kantvegetasjon drikkevann
Naturmangfold i sjøareal
Trussel mot naturmangfold: spredning av uønskede arter i ferskvann og sjø
Forvaltning / regulering av bestander for å oppnå robuste økosystem
Plantehelse, unngå spredning av planteskadegjørere
Trusler mot naturmangfold: Kråkebolleinvasjon -> havbunnsørken og overbeite på tare Tilstand for villaks (= truet art)
Trusler både mot naturmangfold og tradisjonell sjøsamisk kultur: reduksjon i tareskog og sjøfuglbestand, kongekrabbeinvasjon
Kulturmiljø/-landskap: spor etter sjøsamisk bosetting
Naturmangfold i sjøarealene
Marine naturtyper

Kunnskap om sårbare og rødlistede marine arter må synliggjøres (eks kysttorsk, uer)
Marin forsøpling
Restaurering (fremmede arter nevnt over) - identifisere områder aktuelle for naturrestaurering, eks våtmarker, bekjempelse av fremmede, skadelige arter
Identifisere og foreslå verdifulle naturområder for vern etter NML
Verneområder
Arealregnskap
Beskrive gradvise arealendringer i et historisk perspektiv
Rødlista arter/naturtyper, med nasjonal forvaltningsinteresse
Landskapsøkologiske sammenhenger (fragmentering, klimaendringer), verdifulle landskap (geologi, kulturbetingete naturtyper, landskapsmessig)
Klimaendringers effekt på naturmangfold
Grå arealer
Viktige naturtyper
Kulturlandskap, kulturbetingete arter og naturtyper
Villaks er rødlistet og bevaring har høy nasjonal prioritet. Planen bør synliggjøre at kvalitetsnorm for villaks (atlantisk laks) skal legges til grunn i vurderingen av tiltak som kan få påvirkning på arten.
Plan bør synliggjøre kunnskapsbehov rundt villfiskens økologiske funksjonsområder, samt understreke at dette skal tas hensyn til i arealplanlegging
Synliggjøre trusler mot vill anadrom laksefisk, eks akvakultur
Synliggjøre virkemidler for å bedre tilstand for vill anadrom laksefisk.

Kartlegging/særlig interessante områder/arter
Kordelvannet, Finnsåtvannet, Nedre Snattvikvannet (gjengroing)
Verdens nordligste bjørkeskog
Kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder
Ytre Korsnes - botanisk interesse med variert og artsrik kulturmark
Ikke legg opp til omfattende utredninger, kartlegginger i planarbeidet
Felt med introdusert granskog
Fjordområdet i indre Laksefjorden: elvedeltaer, lakseførende vassdrag, fjorden
Tilsvarende elvedelta-/våtmarksområder i Torskefjord, Bekkarfjord, Lille Porsangen, Ifjord
Myrområder: Storra Ilis, Adamsfjordmyrene, myrområder vest for Storelva, stormyra ved Veidnesklubben, myrområdet ved Tømmervikdalen
Gyttefelt/-områder
Ålegressforekomster i Lille Porsangen, Veidnes, svært viktige bløtbunnsområder/ skjellsand i Veidnesområdet og mellom Henriksholman og Kartøya
Arealer utenfor verneområder - se dem i sammenheng med verneverdier og verneformål i hvert enkelt verneområde
Naturmangfold og trusler i nærområder til tettbebyggelse/ pressområder/ landbruksområder
Kartlegging av kommunens naturreserve for ulike naturtyper og økosystem

Arealer utsatt for press/trusler bør identifisere og kartlegges for naturmangfold
Områder med stor sannsynlighet for forekomst av truet natur
Dverggås Fjellrev Snøugle
Ålegressenger Lille Porsangen og Kifjorden
Registrerte naturtypelokaliteter
Skogstyper, myrtyper, strandeng, kalkrike fjellområder
Kulturlandskap - Dyfjord, Stordalen, Ytre Korsnes, Masternes, Kildejordet
Naturtypen delta - utløpet til Storelva, Sørrelva og Adamselv
Korallrev

Forslag til strategier/tiltak
Plan for restaurering av myr med størst klimaeffekt/verdi for naturmangfold Unngå nedbygging av myrer
Tiltak for bekjempelse av uønskede arter
Strategi for opprydding/skjøtsel av prioriterte områder
Strategi for strandrydding
Strategi for skjøtsel av fiskevann
Bevaring/vern av spesifikke områder
Planen bør inneholde langsiktige og kortsiktige mål for bevaring og styrking av naturmangfold
Strategier for klimahåndtering, med et naturmangfoldperspektiv
Tiltak og strategier for beskyttelse og gjenoppretting av viktige habitater som våtmarker, kystområder, vannmiljø
Strategi for å unngå spredning av uønskete arter i ferskvann og sjø
Strategi for regulering av kråkebolleforekomster Strategi for grantrefelt Opprydding i Oksevågdalen naturreservat (verdens nordligste bjørkeskog) Vern av spesifikke områder Arealregnskap
Kartlegging/bevaring av fjordområde, elvedelta og vassdrag i indre Laksefjord
Legge trykk på nasjonale myndigheter for å bli et prioritert område for utarbeiding av marine grunnkart i kystsonen
Kunnskapsinnhenting om marin forsøpling og omfang
Tiltaksplaner for restaurering
Vurdere behovet for hensynssoner rundt verneområder
Tiltak for å bedre tilstand for vill anadrom laksefisk